

УДК: 002-047.37 : 027.54(477)

Г. І. Ковальчук

*д. і. н., проф., завідувач відділу стародруків та рідкісних видань
Національної бібліотеки України
імені В.І. Вернадського НАН України*

ДОСЛІДЖЕННЯ СПІВРОБІТНИКІВ БІБЛІОТЕКИ НАН УКРАЇНИ – НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО – З ІСТОРІЇ КНИЖКОВОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядаються деякі питання щодо відбору українських персоналій до довідника «Діячі академічної науки та їхній внесок у книжкову культуру». Пропонується список українських діячів до розгляду в цьому проєкті, насамперед – колишніх співробітників академічної бібліотеки.

Ключові слова: книжкова культура, Академія наук, бібліотека АН (ВУАН, АН УРСР).

The article explores certain issues of selection of famous personalities of Ukrainian scientists to the reference book «Figures of academic science and their contribution to the book culture». A list of Ukrainian scientists (mainly former workers of Academic Library) is proposed for consideration in this project.

Key words: book culture, Academy of Sciences, Academy of Sciences (All-Ukrainian Academy of Sciences, Academy of Sciences of Ukrainian SSR) Library.

Ініціатива здійснення тристороннього проєкту (Білорусь, Росія та Україна) з укладання довідника «Діячі академічної науки та їхній внесок у книжкову культуру» належить російським колегам з Центру досліджень історії книжкової культури Російської академії наук (зараз – Федеральна державна бюджетна установа науки Науковий і видавничий центр «Наука» РАН). Останнім часом вони активно виступають на наукових заходах і в професійній літературі з аргументацією доцільності та своєчасності такого проєкту [1–5]. Дійсно, стрімкий розвиток нових масових комунікацій цілком може призвести вже в недалекому майбутньому до того, що проблематика книжкової культури стане не актуальною. Але оскільки книга впродовж тисячоліть була одним із головних компонентів у соціально-комунікативному просторі людського суспільства, вона безумовно заслуговує на увагу, повагу і вивчення її феномену, власне, як і на дослідження внеску науковців у книжкову культуру. Запропоноване довідкове видання має підвести своєрідні підсумки і презентувати узагальнену наукову інформацію про діячів-науковців, насамперед представників академічних інституцій, що вплинули на розвиток книжкової культури. Тема ця загалом неосяжна, але ж із чогось потрібно починати, якийсь найвагоміший аспект виділити, розробити, і до цієї основи, при бажанні, можна буде додавати й іншу інформацію.

Тому серед критеріїв, що запропонували російські колеги, насамперед хронологічний – з часу заснування Імператорської (Петербурзької) академії наук (1724 р.) і до нашого часу; розглядатимуться, зрозуміло, не лише російські, але й і українські та білоруські діячі, в т. ч. і за ХХ ст.: АН СРСР, АН БРСР, АН УРСР, РАН, НАН Білорусі і НАН України. До довідника, підкреслимо, має увійти інформація про діячів, які вже закінчили свій життєвий шлях. Серед інших критеріїв відбору персоналій були визначені такі:

- академіки і співробітники академічних установ, які сприяли організації академічного книговидавництва;

- академіки і співробітники академічних установ, які зробили внесок у теоретичну розробку різних аспектів книжкової культури;

- члени Науково-видавничих рад, керівники і провідні спеціалісти бібліотек, інформаційно-бібліографічних центрів, видавництв і друкарень, що входили до системи Академії наук;

- книгознавці, бібліотекознавці, бібліографознавці, які розробляли питання книжкової культури, «пов'язаної з особливостями функціонування академічних структур».

У зв'язку із зазначеним вище у нас виникли деякі запитання, на які потрібно узгодити відповідь. Так, щодо назви проекту: добре, що в назві заявлено не «академіки», як передбачалося на початку, а «діячі академічної науки», це значно розширює рамки проекту. Проте виникає питання, кого все-таки можна вважати діячами академічної науки і як правильно розуміти книжкову культуру в контексті цього проекту. Наприклад: діячі академічних установ, які сприяли організації академічного книговидання – чи розглядати редактора періодичного видання, не книжкового, тобто чи можливо говорити про книжкову культуру відносно періодики; безперечно, керівники редакційно-видавничих рад академії зробили певний внесок у книжкову культуру академічних видань, але ж не обов'язково всі, а лише ті, хто має конкретний реальний здобуток, здійснив якісь новації, серйозно зрушив з місця певне питання і т. п.; бібліотечна діяльність – що брати до уваги, чи тільки вивчення культури читання – на пропаганду книжкової культури працюють і інші напрями бібліотечної діяльності; бібліографічна культура вченого – теж важливий аспект, і якщо є такі приклади, тоді можна розглядати в якості об'єкта діяльність ученого будь-якої галузі знань, не тільки гуманітарія.

Необхідно домовитися про процедуру затвердження персоналій: словник довідника не може бути безкінечним, якась експертна група повинна проводити відсів запропонованих кандидатур і одночасно шукати авторів для підготовки певних статей.

Внесок у книжкову культуру здійснили багато вчених, але не всі з них були пов'язані з Академіями наук. Зокрема, І. Каганов опублікував ще в 1928 р. серйозну статтю «Культура української книги» [6], а в 1959 р., після значної перерви в історико-книгознавчих дослідженнях, монографію з історії української книги. Він жив у Харкові, до Академії наук відношення не мав. Є занепокоєння, що відбираючи кандидатури за формальною ознакою належності до академії наук, ми можемо втратити вагомий складовий, без яких історіографія книжкової культури буде далеко неповною.

Як бути з діячами інших академії наук, галузевих: архітектури, мистецтва, медичної, сільськогосподарської, педагогічної та ін. Наприклад, Логвин Григорій Миколайович – автор ґрунтовних монографій з історії мистецтва української книги, академік АН архітектури УРСР, чи Нарбут Георгій Іванович, один із засновників Української академії мистецтв, чий внесок у національну книжкову культуру беззаперечний. Чи можемо вміщувати інформацію про цих осіб до довідника?

Зі свого боку ми намітили невеликий список українських діячів академічної науки, який, абсолютно не претендуючи на повноту, пропонуємо для обговорення, прийняття чи відхилення, доповнення чи уточнення (додається). Він не такий великий, як список російських колег (в останньому 171 прізвище), не всі категорії персоналій, наведені вище, там взагалі представлені. Безумовно, наш список теж породжує запитання і сумніви, які потрібно зняти.

Необхідно також відзначити, що деякі прізвища в російському списку розширюють український список, оскільки багато учених плідно працювали і на російську, і на українську, а деякі й на білоруську книжкову культуру, зокрема можна назвати Є. Болховітінова, М. Грушевського, М. Довнар-Запольського, В. Іконникова, В. Короленка, М. Костомарова, М. Максимовича, В. Перетца, І. Срезневського та ін.

Якщо ж прийняти, що Наукове товариство імені Шевченка можна розглядати як предтечу Української академії наук, то список персоналій суттєво розшириться. Не вирішеним лишається питання щодо відображення в довіднику внеску в книжкову культуру діячів української діаспори, таких, зокрема, як І. Огієнко, Л. Биковський, С. Сірополко; львівських

чи взагалі західноукраїнських дослідників, які не були пов'язані з Академією, бо ці землі не входили до складу Росії чи УРСР.

Серед тих персоналій, що здійснили внесок у розвиток книжкової культури, ми хочемо окремо зупинитися на кандидатурах деяких співробітників головної бібліотеки Академії наук України (назви академії і бібліотеки змінювалися впродовж ХХ ст.). Зокрема, Віктор Федорович Іваницький (1881–1955), який на початку 1920-х років, будучи заступником директора бібліотеки, очолював одночасно відділи стародруків і орієнталії (закінчив Київську духовну академію, знав кілька східних мов, спеціалізувався на давньоєврейській). Як показали виявлені нами в архіві бібліотеки документи [7], саме він підготував теоретико-методичні розробки щодо стародруків, рідкісних та цінних видань, які залишилися, на жаль, не опублікованими. Надзвичайний інтерес становить його «Проект інструкції по улаштуванню та опису стародруків у ВБУ при УАН» за 1922 р. [8]. У цій інструкції було закріплено розуміння під стародруками видань по 1799 р. включно; інкунабулами вважати видання до 1525 р. включно, а українськими стародруками – твори українських та білоруських письменників, видавців і друкарів, видані для «ужитку українського народу, а також твори, видані на території України». До опису книги пропонувалося заносити детальні відомості, включаючи (крім обов'язкових) заголовки у транскрипції; імена редакторів та перекладачів; вказівку на повторність видання, видавця й друкаря; рік видання у тій формі, як він стоїть на книжці та арабськими цифрами; джерело, дату надходження; ціну; кількість аркушів чи сторінок, а також малюнків; стан книжок та особливості примірника. Така деталізація (безумовно дуже потрібна) була абсолютно нереальною на той час. Проте принциповими слід вважати розробки вченого, які наразі є загальноприйнятими; зауваження укладача про необхідність зазначення невідомого в бібліографії видання – отже, перевірка стародруку за бібліографією мала бути обов'язковою. Була висловлена дуже важлива вимога – ніяких поміток на стародруках не робити.

У варіанті цієї інструкції (архів НБУВ, там само) зафіксовано, що окремий підрозділ при відділі стародруків складають і ті видання ХІХ ст., які «своїм шрифтом, малюнками та ін. продовжують стару традицію. Імітації стародруків також складають окремий підрозділ». Зрозуміло, що прийняття таких і подібних рішень відбувалося після обговорення продуманих (насамперед – В. Іваницьким) пропозицій, тобто було результатом теоретичних міркувань і обґрунтувань.

Науково-методична розвідка В. Іваницького «Про хронологічні рамці відділу стародруків» від 1923 р., відома теж у кількох варіантах [9], залишилася, як і більшість його праць, не опублікованою. Іваницький вважав неможливим обмежити відділ стародруків тільки інкунабулами: їх кількість буде невелика, і такий окремий відділ – це розкіш, яка не має для себе раціональних підстав. Він заперечив прийнятий тоді Статутом Національної бібліотеки розподіл рукописів спільно з інкунабулами в один фонд: «навіть чи зручно з'єднання різноманітних явищ в одну категорію. Не слід забувати того, що коли рукописи цікаві головним чином змістом, то інкунабули – головним чином формою, як первістки друкування» (там само).

В. Іваницький застосовує поняття «першодруки»: книгодрукування розповсюджувалося нерівномірно, в деяких країнах з ХVІ ст., і навіть пізніше. Московські першодруки Івана Федорова 1553–1564 рр. (!), його ж львівські видання 1574 р., Острозьку Біблію не можна вважати інкунабулами в сучасному розумінні цього терміна, однак для історії друкарства України вони є першодруками, і становлять не меншу цінність, ніж інкунабули у повному розумінні слова, писав він, наполягаючи, що не лише інкунабули потрібно виділяти в окремі фонди стародруків, але й першодруки того чи іншого народу. Зокрема, для України, підкреслював він, важливе значення мали Києво-Печерська, Віленські, Львівські, Чернігівські друкарні, видання яких належать до ХVІІ ст., а в Сибіру, наприклад, перша друкарня з'явилася в Тобольську тільки 1789 р. Усі ці видання цілком підпадають під категорію рідкісних книжок,

стверджував дослідник.

Іншим критерієм цінності він вважав приналежність видань до первісток серед різних типів та видів друкованої продукції: перші енциклопедичні словники, газети, журнали, календарі, підручники. Незалежно від часу появи, цінними В. Іваницький називав книжки, що вирізняються формою, особливостями набору, шрифтів, друкарських оздоб, матеріалів тощо. В історії друкарства, зазначав він, особливо цінними визнають видання Альдів (1495–1597), Етьєнів (1523–1627) і Ельзевірів (1592–1681), тому й ці видання вважав доцільним включити до розряду цінних, як і перші видання гражданським шрифтом.

Головний висновок, який робив В. Іваницький – це все книжки дуже цінні, тому змішувати їх із книжками загальних фондів не варто. «Певне, не можна стверджувати, що зазначені хронологічні рамці цілком будуть заповнені книгами рідкими та цінними: і тут знайдеться досить книжок не рідких і порівнюючи мало цінних. Але відносно них беспірна друга характеристика: в цілому це книги, які безумовно задовнені й уявляють з себе інтерес тільки для вузьких спеціалістів», хоча, додавав, серед них є багато дійсно рідкісних, які мають значення, за його формулюванням, як «едітіонес принціпес». Він навів приклади рідкісних видань, пов'язаних з особливостями їх долі, наявністю коректурних помилок, з діяльністю друкарів, із першими зразками гравюр тощо. Він наголошував, що книжки, котрі замовляються частіше, повинні розміщуватися ближче, й взагалі бути доступнішими, ніж книжки «менш ходові». Він усвідомлював, що таке вирішення питання є далеким від ідеалу і підкреслював, що з плином часу книги просто старовинні переходять до розряду рідкісних: «У цьому відношенні нема сумніву, що вже роки революції, з їх знищенням цілої низки старовинних приватних бібліотек перевели чимало книжок з розряду просто старовинних у розряд рідких; значить надалі відділ стародруків щороку буде набувати все більшу суцільність, одноманітність та одноцінність». Наголошуючи, що «при операціях над цілими категоріями книг деяка грубість наслідків неминуча», В. Іваницький обмежив вичерпне комплектування відділу стародруків XVIII ст., зазначивши, що при переході до XIX ст. вимагатиметься індивідуалізація відбору.

Обмірковуючи назване питання, В. Іваницький виявив глибоку обізнаність у суті справи. Він наголошував на різниці в умовах зберігання звичайної книжки і бібліографічної рідкості чи гравюри, газети, рукопису. Очевидним він вважав і те, що форми опису не можуть бути зовсім однаковими. Тому передбачав, що кожна група співробітників спеціалізуватиметься відповідно до своєї підготовки. Отже, цей документ початку 1923 р. заклав підвалини розуміння рідкісності та цінності книги і визначив профіль комплектування відділу стародруків ВБУ.

Заслугою В. Іваницького є також організація наукової роботи бібліотеки, підготовки видань, організації аспірантури. Він сам безпосередньо керував аспірантами, редагував «Журнал бібліотекознавства та бібліографії», розробляв теоретичні питання бібліотекознавства, брав активну участь у роботі Науково-дослідного інституту бібліотекознавства ВБУ, пізніше – Науково-дослідного кабінету бібліотекознавства при ВУАН; виступав із доповідями на наукових конференціях. Тимчасово, після арешту С. Постернака в жовтні 1929 р., виконував обов'язки директора бібліотеки. З 1 січня 1932 р. був призначений одночасно директором видавництва ВУАН (ненадовго).

Ми свідомо так детально (але далеко неповно) зупинилися на діяльності В. Іваницького, щоб показати його внесок у книжкову культуру України, хоча після 1933 р. він плідно працював у Росії, в Марійській обласній бібліотеці. Зрозуміло, стаття в планованому довіднику буде короткою, але вона повинна, на наше переконання, там бути!

Інша персоналія – Борис Іванович Зданевич, старший науковий співробітник, пізніше заввідділу стародруків, у роки війни – в. о. директора бібліотеки АН УРСР. Відомий інкунабулознавець, укладач наукового каталогу інкунабул Бібліотеки академії наук, автор низки наукових статей про стародруки 15 ст. і рецензій на західноєвропейські книгознавчі видання, перекладач античної літератури українською мовою. Підготував і видав навесні 1941 р.

блискуче дослідження: «Provinciale Romanum – невідомий друк Й. Гутенберга». Після війни і захисту дисертації працював в Інституті мовознавства АН УРСР.

Беззаперечним ми вважаємо уміщення в довіднику статті про Сергія Івановича Масло-ва. У 1920-х рр. він підготував найзначніші праці історико-книгознавчого характеру: «Друкарство на Україні в XVI–XVIII ст.»; «Каталог ювілейної виставки українського друкарства»; «Українська друкована книга XVI–XVIII вв.»; «Етюди з історії стародруків» (усього було надруковано 12 етюдів, підготовлено більше). Уже в першому етюді («До історії видання «Ключа розуменія» Іоанікія Галятовського 1659 р.») дослідник, вивчивши кілька примірників цього київського видання, звертає увагу на те, що певні аркуші тут уклеєні замість вирізаних, а ті в деяких примірниках використані як форзаці. Це дозволило йому зробити такі висновки: «Наведені досліди над форзацами в сучевицькому примірникові «Ключа розуменія», з одного боку, знайомлять нас з деталями наборно-друкарської справи старих часів; з другого, вводять в письменницьку лабораторію Галятовського й змальовують його як автора досить до себе суворого, що доводив працю над текстом навіть до цілковитого виправлення його й до того, що передруковував готові вже аркуші книги» [10]. В іншій праці С. Маслов писав: «Отже, стародруки зв'язують між собою давню рукописну книгу з книгою новітніх часів. Живі пам'ятки минулої культури, що відбивають на своїх сторінках думки та змагання минулих поколінь, – це коштовне наукове джерело для студій над історичними процесами в тій або іншій царині життя; зокрема – вони утворюють фундамент для того, хто хоче виявити еволюцію книжкової справи – техніку друкування та ілюстрування, видавничі заходи, інтролігаторське мистецтво тощо» [11].

Павло Миколайович Попов, чл.-кор. АН УРСР, працював у бібліотеці в 1920-х рр., і найбільш цікаві його історико-книгознавчі дослідження саме тоді й були підготовлені, серед них: «Початок друкарства у слов'ян», «Друкарство, його початок і поширення в Європі», «Слов'янські інкунабули київських бібліотек», «Матеріали до словника українських гравєрів».

Спеціалістам добре відомі праці Дмитра Андрійовича Балики «Бібліологічна педагогіка як наука», «Про класифікацію друків за соціальним призначенням», «Синтетичний та аналітичний метод вивчення читача», «Ще про наукові та організаційні проблеми книговивчення» та ін. Після плідної діяльності в Києві він наприкінці 1920-х рр. переїхав до Росії і продовжував наукову і науково-педагогічну діяльність у Горькому.

Подібними дослідженнями займався і Василь Михайлович Іванушкін, росіянин за походженням, директор бібліотеки АН УРСР у 1934–1936 рр. і Українського наукового інституту книгознавства (УНІК). Від жовтня 1926 р. до жовтня 1927 р. очолював створений тоді Кабінет вивчення книги й читача при УНІК. Саме він був одним із ініціаторів введення терміна «читачівство» (сьогодні – читачезнавство) і автором відповідної брошури, в якій підкреслив комплексність цієї теми, дослідження книги й читача в їх взаємозв'язку: «Як не можна казати про існування читача без книжки, так не можна уявити собі соціальної ролі книжки без читача як об'єкту впливу книжки» [12]. У четвертому розділі цієї праці В. Іванушкін формулює такі складові книги (культури книги), як її зовнішній вигляд, зміст, форма викладу, ілюстрації, її призначення, особливості видання та ін., а також завдання Кабінету в цьому напрямі – внесення коректив у письменницьку та видавничу сфери відносно поліпшення форми та змісту книжок, стимулювання поглиблення роботи художників у пошуках синтезу форми й змісту творів, робота над удосконаленням стандарту книги як продукту масового користування (с. 15–18).

Директором бібліотеки був, до того ж фактично двічі, Юрій Олексійович Меженко, кандидатура якого безперечно заслуговує відображення в довіднику, хоча він не був ні академіком, ні навіть кандидатом наук. Знову-таки, він плідно працював і на українській, і на російській бібліотечно-бібліографічній ниві.

Недовго, але все-таки працювали в бібліотеці АН УРСР такі відомі в подальшому істори-

ки й книгознавці, як Григорій Іванович Коляда, Іван Петрович Крип'якевич, без чиїх наукових праць історіографія вітчизняного книгознавства буде неповною.

Книги громадянського друку успішно вивчав С. Петров, який ще в 1956 р. підготував друкований каталог видань XVIII ст., а в 1961 – першої чверті XIX ст. з фондів ДПБ УРСР (нині – НБУВ) – перші друковані каталоги громадянського друку в СРСР. Надзвичайно важливим був і зведений каталог С. Петрова «Книги громадянського друку, видані на Україні» (Х., 1971), з великою вступною статтею, що характеризує культуру українських книжок громадянського друку.

На наш погляд, названі вище співробітники академічної бібліотеки зробили внесок у дослідження книжкової культури, насамперед України, але також частково і Росії, і заслуговують відображення цього внеску в довіднику, що планується. Під питанням статті й про інших співробітників академічної бібліотеки.

Чи напрацьований в Україні довідково-бібліографічний матеріал, у якому тією чи іншою мірою відображений внесок вітчизняних діячів в історію книжкової культури? Безперечно, хоча спеціального повного такого видання немає. Проте є відповідна інформація в таких споріднених довідниках: «Українські архівісти», «Українські історики», «Українські бібліографи», «Сходознавство і візантологія в Україні в іменах: біобібліографічний довідник», «Українські вчені та бібліографія» М. Геращенко, «Видавнича справа та редагування в Україні: постаті і джерела (XIX – перша третина XX ст.)» тощо. Є бібліографічні покажчики персоналій, наприклад: «Юрій Олексійович Меженко (1892–1969): матеріали до біографії», «Федір Кузьмич Сарана: біобібліографічний покажчик», «Ярослав Ісаєвич», «Іван Кривецький (1883–1940): біобібліографічний покажчик» та ін., або біобібліографічні нариси, зокрема Н. Королевич «Українські бібліографи XX століття». Певну інформацію містить довідник «Науковці України XX–XXI століть. Метабібліографія», виданий Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України. Безперечно, відповідні статті є і в енциклопедіях, особливо, що видаються останнім часом, зокрема в Енциклопедії Сучасної України значний блок відведено статтям про відомих діячів книжної культури України та діаспори. Важливу інформацію містять путівники по рукописних фондах різних установ: «Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури», «Особові архівні фонди Інституту рукопису: путівник» і т. п. Багато потрібних відомостей розкидано по статтях у журналах і наукових збірниках, серед яких «Перші книгознавчі читання», «Рукописна та книжкова спадщина України». З'явилися вагомні біобібліографічні монографії про діячів, що мають здобутки і в книжковій справі та культурі – Є. Рукавіцина-Гордзієвська «Київський митрополит Євгеній (Є. О. Болховітин): Біобібліографія. Бібліотека. Архів». Захищені останнім часом кандидатські дисертації, матеріали з яких можна використати для довідника: Литвин Т. О. «Іван Крип'якевич як книгознавець»; Яворська У. П. «Бібліотечно-бібліографічна діяльність Івана Кривецького»; Гарбар Л. В. «Українські діячі та їх внесок у розвиток бібліотечної справи (1918–1941)», Литвинова Л. А. «Дисертаційні дослідження як джерело визначення стану і тенденцій розвитку книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства в Україні (1994–2012)», Матвійчук Л. О. «Розвиток біобібліографічних досліджень у галузі гуманітарних наук в Національній академії наук України (1918–2012)». Цим, безумовно, не вичерпуються наявні джерела для біобібліографічного довідника діячів книжкової культури. Маємо додати, що в Інституті біографічних досліджень НБУВ створена ґрунтовна база даних про вітчизняних діячів, у т. ч. і книжкової справи. Сподіваємося, що спільними зусиллями ми зможемо достойно представити українських діячів, які зробили вагомий внесок у книжкову культуру.

Список українських діячів книжкової культури: пропозиції для словника

Балика Дмитро Андрійович – автор новаторських праць з культури читання та вивчення читачів

Балицький Павло Олександрович – голова видавничого товариства «Друкар» у Петер-

бурзі та Києві, керівник друкарні ВУАН з кінця 1922 до травня 1923, історик української книги 19 ст.

Барвінок Володимир Іванович, професор, н. с. ВУАН, описав за дорученням АН на початку 1920-х років стародруки київських бібліотек і церков, займався комплектуванням видань Російської АН для ВУАН

Болховітінов Євфимій Олексійович (митрополит Євгеній) – дійсний член Імператорської АН 1806 р., засновник російської та української біобібліографії, автор статей з історії українського книговидання, опікувався діяльністю Києво-Печерської друкарні в 1822–1837 рр.

Голобуцький Петро Володимирович – історик, бібліограф, книгознавець

Дашкевич Ярослав Романович – чл.-кор. НАНУ

Єфремов Сергій Олександрович – акад. ВУАН

Запаско Яким Прохорович – акад. АН УРСР

Зданевич Борис Іванович – н. с., завідувач відділу стародруків, в. о. директора Бібліотеки АН УРСР; дослідник інкунабул, к. ф. н.; с. н. с. Інституту мовознавства АН УРСР

Іваницький Віктор Федорович – заст. директора бібліотеки ВУАН з 1921 до 1933 р., одночасно працював у комісіях ВУАН: гебраїки (єврейської історико-археографічної комісії), комісії з укладання енциклопедичного словника

Іванушкін Василь Михайлович – директор бібліотеки АН ВУАН, дослідник культури читання і вивчення читачів

Ісаєвич Ярослав Дмитрович – акад. НАНУ

Каганов Ісак Якович – автор статей і монографії з історії книги і книжкової культури

Коляда Григорій Іванович – один із перших докторів наук з історії книги в СРСР, закінчив аспірантуру при бібліотеці ВУАН, зібрав унікальну колекцію з історії українського книговидання

Корнейчик Ігор Іванович – дослідник історії української бібліографії, книгознавчої спадщини С. І. Маслова

Крип'якевич Іван Петрович – чл.-кор. АН УРСР

Курінний Петро Петрович – у 1928–1930 рр. – н. с. кафедри мистецтвознавства при ВУАН та інших академічних організацій, директор музеїв, після еміграції – один із засновників і дійсний член Української вільної академії наук (УВАН)

Логвин Григорій Никонович – академік АН архітектури УРСР, автор ілюстрованих монографій з історії мистецтва української книги

Макаренко Микола Омелянович – проф.; освіту одержав у Петербурзі, дослідницьку роботу розпочав у Ермітажі, працював у різних комісіях і комітетах ВУАН, директор Музею мистецтв при ВУАН; публікації з мистецтва книги

Максименко Федір Пилипович – книгознавець

Максимович Михайло Олександрович – чл.-кор. Імператорської академії наук, перший ректор Київського університету

Маслов Сергій Іванович – чл.-кор. АН УРСР

Меженко Юрій Олексійович – директор бібліотеки АН УРСР

Нарбут Георгій Іванович – ректор і один із засновників Української академії мистецтв

Перетц Володимир Миколайович – академік Російської академії наук з 1914, ВУАН з 1919, АН СРСР з 1925

Петров Степан Йосипович – завідувач відділу рідкісних книг бібліотеки АН УРСР, дослідник книг, виданих гражданським шрифтом

Попов Павло Миколайович – чл.-кор. АН УРСР

Рудь Микита Потапович – завідувач відділу Бібліотеки АН УРСР, книгознавець

Рукавіцина Євгенія Віталіївна – с. н. с. відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, автор досліджень біобібліографічної, бібліотечної та архівної спадщини митрополита Євгенія

(Болховітінова), колекцій видань видрукуваних гражданським шрифтом

Стещенко Ярослав Іванович – бібліограф, книгознавець, редактор журналу «Бібліологічні вісті»

Щербаківський Данило Михайлович – почесний член Української Академії мистецтв (1918), член Етнографічної комісії Всеукраїнської академії наук; дослідник у т. ч. і оправ стародруків.

Яновський Михайло Теофілович, автор книги «О книге: опыт анализа понятия «книга» (1929).

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильев В. И., Ермолаева М. А., Бакун Д. Н., Николенко А. В. О критериях и деятелях книги и книжной культуры Академии наук XVIII–XIX вв. // Книжная культура: Опыт прошлого и проблемы современности: К 285-летию основания Академической типографии в России: Материалы V Международной науч. конф. (Москва, 24–26 октября 2012 г. – М., 2012. – Т. 1, ч. 1. – С. 89–95.

2. Бакун Д. Н. Перспективы дальнейшего изучения биографики книжной культуры в свете международных контактов (Беларусь, Россия, Украина) // Берковские чтения – 2013. Книжная культура в контексте международных контактов: Материалы Международной научной конференции (Минск, 16–17 мая 2013 г.). – Минск : ЦНБ НАН Беларуси; М.: ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2013. – С. 29–39.

3. Васильев В. И., Ермолаева М. А., Бакун Д. Н. Актуализация научного наследия деятелей академической науки в контексте изучения книжной культуры: к постановке проблемы. – Там же, с. 66–73.

4. Васильев В. И., Ермолаева М. А. Деятели академической науки и их вклад в книжную культуру в контексте развития энциклопедических исследований: к постановке проблемы // Доповіді учасників Третьої міжнародної наукової конференції «Українська енциклопедистика» (Київ, 22–23 жовтня 2013 р.). – К., 2013. – С. 83–88.

5. Бакун Д. Н. «Деятели академической науки и их вклад в книжную культуру»: проблемы отбора персоналий и библиографической информации. – Там же, с. 89–103.

6. Каганов І. Культура української книги // Критика. – 1928. – № 2. – С. 100–115.

7. Архів НБУВ, оп.1, од. зб. 76, арк. 4–6.

8. Архів НБУВ, оп.1, од. 50.

9. Архів НБУВ, оп. 1, од. зб. 65, арк. 13; од. зб. 76 арк. 4–6 та ін.

10. Маслов С. І. Етюди з історії стародруків, I–VIII. – К., 1926. – С. 10.

11. Маслов С. І. Всенародна бібліотека України та стародруки // Бібліотечний збірник. – К., 1927. – С. 74.

12. Іванушкін В. Проблема читачівства та її вивчення. – К., 1926. – С. 9.